

O‘ZBEKISTONDA MONETAR SIYOSAT TRANSMISSIYASINING IMPORT NARXLARIGA TA’SIRI

Solijonova Muxlisaxon Azamatjon qizi

Tashkent international university

mustaqil izlanuvchisi

<https://orcid.org/0009-0005-9922-9773>

e-mail: smuxlisa1997@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda O‘zbekistonda monetar siyosat transmissiyasining import narxlariga ta’sir etish mexanizmlari tahlil qilinadi. Asosiy e’tibor valyuta kursi, asosiy foiz stavkasi va ichki talab kanallariga qaratilgan. Tahlil natijalari import narxlarining shakllanishida valyuta kursi eng bevosita kanal ekanini, foiz stavkasi esa kredit faolligi va agregat talab orqali bilvosita ta’sir ko’rsatishini ko’rsatadi. Shuningdek, import narxlarini dinamikasiga tashqi narxlar, logistika xarajatlari va iqtisodiyotning importga bog‘liqlik darajasi ham sezilarli ta’sir ko’rsatishi aniqlangan.

Kalit so‘zlar: monetar siyosat, monetar transmissiya, import narxlarini, valyuta kursi, asosiy foiz stavkasi, import inflyatsiyasi, agregat talab, tashqi shoklar.

Ochiq iqtisodiyot sharoitida import narxlarining o‘zgarishi ichki inflyatsiya, ishlab chiqarish xarajatlari va iste’mol bozori barqarorligiga bevosita ta’sir ko’rsatadi. Ayniqsa, import qilinadigan xomashyo, uskunalari, yoqilg‘i va iste’mol tovarlari ulushi yuqori bo‘lgan iqtisodiyotlarda monetar siyosat transmissiyasi import narxlarini orqali sezilarli darajada namoyon bo‘ladi. Shu jihatdan asosiy foiz stavkasi, valyuta kursi va pul taklifidagi o‘zgarishlarning import narxlariga qanday o‘tishini baholash muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

O‘zbekiston iqtisodiyotida ham import narxlari shakllanishida valyuta kursi dinamikasi, tashqi narxlar, logistika xarajatlari va ichki monetar sharoitlar muhim rol o‘ynaydi. Milliy valyutaning qadsizlanishi import qilinadigan tovarlarning so‘mdagi qiymatini oshirishi, bu esa ishlab chiqarish tannarxi va iste‘mol narxlariga bosimni kuchaytirishi mumkin. Shu bilan birga, qat’iy monetar siyosat ichki talabni cheklash orqali import hajmi va narxlar bosimini yumshatishi ehtimoliga ega.

Shu sababli mazkur tadqiqotning maqsadi O‘zbekistonda monetar siyosat transmissiyasining import narxlariga ta’sir etish mexanizmlarini tahlil qilish va ushbu ta’sirning asosiy kanallarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot natijalari monetar siyosat qarorlarini shakllantirishda import narxlari va import inflyatsiyasining rolini chuqurroq hisobga olish zarurligini asoslashga xizmat qiladi.

Gopinath va Itskhoki valyuta kursidagi o‘zgarishlarning import narxlariga o‘tishi to‘liq emasligini ko‘rsatadi. Mualliflar import narxlarining valyuta kursiga reaksiyasi firmalarning narx belgilash strategiyasi va hisob-kitob valyutasiga bog‘liq ekanini ta’kidlaydi [1].

Beirne, Renzhi va Panthi Osiyoning rivojlanayotgan mamlakatlari misolida valyuta kursining ishlab chiqaruvchi va iste‘mol narxlariga o‘tishini tahlil qilgan. Natijalar pass-through darajasi qisqa va uzoq muddatlarda farqlanishini hamda tashqi shoklar uning kuchiga sezilarli ta’sir ko‘rsatishini ko‘rsatadi [2].

IMF ekspertlari tomonidan 2023-yilda olib borilgan tadqiqotda valyuta kursining narxlarga o‘tish darajasi yuqori inflyatsiya va noaniqlik sharoitida kuchayishi aniqlangan. Shuningdek, AQSH monetar siyosati bilan bog‘liq tashqi shoklar ham import va ichki narxlar dinamikasiga sezilarli ta’sir ko‘rsatishi qayd etilgan [3].

O‘zbekistonda monetar siyosat transmissiyasining import narxlariga ta’siri, eng avvalo, valyuta kursi, asosiy foiz stavkasi va agregat talab kanallari

orqali namoyon bo'ladi. Import operatsiyalarining sezilarli qismi xorijiy valyutada amalga oshirilishi sababli milliy valyutaning almashuv kursidagi o'zgarishlar import qilinadigan tovarlarning ichki bozordagi narxlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, valyuta kursi kanali import narxlari shakllanishida monetar transmissiyaning eng muhim bo'g'inlaridan biri hisoblanadi.

Milliy valyutaning qadrsizlanishi import qilinadigan xomashyo, uskunalar, butlovchi qismlar va tayyor iste'mol tovarlarining milliy valyutadagi qiymatini oshiradi. Natijada dastlab import qiluvchi xo'jalik yurituvchi subyektlarning xarajatlari ko'payadi, keyingi bosqichda esa ushbu xarajatlar ishlab chiqarish tannarxi va yakuniy iste'mol narxlariga o'tadi. Ayniqsa, ishlab chiqarish jarayonida import qilinadigan oraliq mahsulotlar ulushi yuqori bo'lgan tarmoqlarda valyuta kursining narxlarga o'tish darajasi kuchliroq namoyon bo'lishi mumkin.

Asosiy foiz stavkasining import narxlariga ta'siri esa nisbatan bilvosita xarakterga ega. Foiz stavkasining oshirilishi kreditlash hajmi, iste'mol va investitsion talabning qisqarishiga olib kelib, import tovarlariga bo'lgan talab bosimini susaytirishi mumkin. Bu, o'z navbatida, import narxlarining ichki bozorda tez sur'atlarda oshishini cheklovchi omil sifatida namoyon bo'ladi. Aksincha, monetar sharoitlarning yumshatilishi ichki talabni rag'batlantirib, importga bo'lgan ehtiyojni oshirishi va narxlar bosimini kuchaytirishi mumkin.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, import narxlari dinamikasi faqat ichki monetar omillar bilan belgilanmaydi. Jahon bozorlaridagi xomashyo, energiya resurslari va oziq-ovqat narxlarining o'zgarishi, tashqi logistika xarajatlari, yetkazib berish zanjirlaridagi uzilishlar ham import qilinadigan mahsulotlar qiymatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli import inflyatsiyasining shakllanishida monetar va nomonetar omillar o'zaro bog'liq holda namoyon bo'ladi.

Umuman olganda, O'zbekistonda monetar siyosat transmissiyaning import narxlariga ta'siri ko'p kanalli xususiyatga ega. Valyuta kursi eng

bevosita va tezkor kanal sifatida namoyon bo'lsa, asosiy foiz stavkasi va pul-kredit sharoitlari ichki talab orqali bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Mazkur holat monetar siyosat samaradorligini baholashda import narxlari dinamikasi, valyuta kursining o'tish darajasi va iqtisodiyotning importga bog'liqlik xususiyatlarini kompleks hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

O'tkazilgan tahlillar O'zbekistonda monetar siyosat transmissiyasining import narxlariga ta'siri, avvalo, valyuta kursi, asosiy foiz stavkasi va ichki talab kanallari orqali shakllanishini ko'rsatadi. Milliy valyutaning qadrsizlanishi import qilinadigan mahsulotlarning ichki bozordagi qiymatini oshirishi, bu esa ishlab chiqarish tannarxi va yakuniy iste'mol narxlariga bosimni kuchaytirishi mumkin. Asosiy foiz stavkasi esa import narxlariga asosan bilvosita, ya'ni kredit faolligi va agregat talab orqali ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, import narxlari dinamikasi faqat monetar omillarga emas, balki jahon bozorlaridagi narxlar, logistika xarajatlari va yetkazib berish zanjirlaridagi o'zgarishlarga ham bog'liq. Shu sababli import inflyatsiyasini baholashda ichki va tashqi omillarni kompleks hisobga olish zarur.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin. Birinchidan, monetar siyosat qarorlarini ishlab chiqishda valyuta kursining import narxlariga o'tish darajasini muntazam monitoring qilish lozim. Ikkinchidan, import qilinadigan xomashyo va oraliq mahsulotlarga yuqori bog'liq tarmoqlarda mahalliylashtirish darajasini oshirish maqsadga muvofiq. Uchinchidan, tashqi narx va logistika shoklarining ichki inflyatsiyaga ta'sirini oldindan baholash mexanizmlarini takomillashtirish zarur. To'rtinchidan, monetar siyosatni sanoat va import siyosati bilan muvofiqlashtirish orqali import narxlari bosimini yumshatish imkoniyatlarini kengaytirish lozim.

Umuman olganda, import narxlari orqali yuzaga keladigan inflyatsion bosimni kamaytirish uchun monetar siyosatning valyuta kursi va talab kanallari

bilan bir qatorda iqtisodiyotning tarkibiy xususiyatlarini ham hisobga oluvchi kompleks yondashuv talab etiladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

[1] Gopinath G., Itskhoki O. Frequency of Price Adjustment and Pass-Through // Quarterly Journal of Economics. – 2010. – Vol. 125, No. 2. – P. 675–727.

[2] Beirne J., Renzhi N., Panthi P. Exchange Rate Pass-Through in Emerging Asia and Exposure to External Shocks. – Tokyo: Asian Development Bank Institute, 2023. – Working Paper No. 1379.

[3] International Monetary Fund. State-Dependent Exchange Rate Pass-Through. – Washington, D.C.: IMF, 2023. – IMF Working Paper No. 2023/086. – DOI: 10.5089/9798400240461.001.

